

نقدی بر فیلم «ویلای ساحلی»

روزگار غریب فیلمساز دوست‌داشتنی سینمای ایران

آراز مطلب‌زاده ^{خبرنگار}

چه کسی گمان می‌کرد پس از تقدیر ترازویک «خانه پدری» (۱۳۸۹) و قتل فیلم «کاناپه» (۱۳۹۵) و سریال «هشتاد و هفت متر» (۱۴۰۰–۱۳۹۶) کیانوش عیاری به سراغ ساخت فیلمی مثل ویلای ساحلی بود؟ فیلمی که عیاری صراحتاً اذعان کرده دلایل اقتصادی در پس تولید آن بوده و ضرر و زیان‌های مالی حاصل از توقیف بی‌پایان آثار او منجر به ساخت چنین فیلمی شده‌است. ویلای ساحلی، در کارنامه کاری کیانوش عیاری اثر غریبی‌است و اتفاقاً می‌تواند نشانه غربت سازنده‌اش در روزگار فعلی هم باشد. فیلمسازی که نبوغش در خلق ژانلیسم واجد اهمیت مطالعاتی‌است و مضاف بر آن ناگفته پیداست که همیشه چه فهم‌موشکافانه‌ای از مناسبات و پیچیدگی‌های زیست‌فردی و اجتماعی انسان ایرانی و تاریخ زیسته‌اش داشته‌است. آثار عیاری تماماً گواهی هستند بر این مدعا. از مستند «تازه نفس‌ها» (۱۳۵۸) گرفته تا «شیخ کزیم» (۱۳۶۵)، «آبادانی‌ها» (۱۳۷۱)، «بیدارشو آرزو» (۱۳۸۳) و البته سریال درخشان «روزگار قریب» (۱۳۸۶). اکنون شاید این پرسش مطرح شود که اطلاق صفت غریب به ویلای ساحلی به چه دلیلی‌است؟ آیا هیچ‌رد و نشانی از حضور کیانوش عیاری در پشت دوربین فیلم وجود ندارد؟ البته که در ویلای ساحلی هنوز می‌توان رد و نشانی از عیاری را یافت. با این حال برآیند این رد و نشان‌ها مطلقاً به انسجام فیلم کمکی نکرده‌است. می‌توان ادعا کرد رگه‌هایی از پلات کلی داستان ویلای ساحلی را حداقل در دو مورد از ساخته‌های پیشین عیاری دیده‌ایم. مورد اول به یکی از قسمت‌های سریال «هزاران چشم» (۱۳۸۲) مربوط‌است. داستان یکی از قسمت‌های این سریال درباره مردی بود که همسایه‌اش، وظیفه مراقبت از خانه، آب دادن به گل‌ها و غذا دادن به گربه‌اش در هنگام حضور او در مسافرت را به او سپرده بود. مرد پس از اولین حضور در خانه همسایه مسحور و مجذوب خانه می‌شد و در غیاب همسایه شروع به خوشگذرانی در آن خانه می‌کرد. مورد دوم هم به یکی از قسمت‌های سریال روزگار قریب باز می‌گردد. یکی از قسمت‌های این سریال درباره یکی از بستگان پدری دکتر قریب بود که در تهران تحت عنوان دانشجوی طبابت علم آموزی می‌کرد. این شخصیت به همراه هم‌کلاسی‌هایش برای فهم یکی از مباحث درسی خود نیاز فوری به یک جسد برای کالبدشکافی داشتند. اما اساساً در آن بازه تاریخی اهدای جسد به دانشجویان طبابت به جهت کالبدشکافی و تشریح، مطلقاً برای جامعه ایرانی پذیرفته شده نبود. خلاصه آنکه این دانشجویان تصمیم به ربودن جسد قبرستان می‌گرفتند و پس از ریزش از غیاب خانواده دکتر قریب سوء استفاده می‌کردند و به زیرزمین خانه دکتر قریب پناه می‌بردند و شروع به کالبدشکافی جسد می‌کردند. در نهایت هم با زمان‌نگان متوفی به خانه دکتر قریب هجوم می‌بردند و آن اسپرتو از سریال با به تصویر کشیدن دعوایی اساسی به پایان می‌رسد. در هر دو این موارد مایاک شرایط، پایه‌تعبیر بهتر یا یک امکان مکانی بهتر برای شخصیتی مواجه هستیم که اخلاقاً اجازه بهره‌جویی از آن مکان را ندارد. اما در نهایت وسوسه شده و از اعتمادی که به او شده سوء استفاده می‌کند. در ویلای ساحلی هم

تا حد زیادی همین ایده با هادفی طنزجویانه بسط یافته‌است. اما اثر نهایی چنان خام، ابتدایی و بی‌حاصل از آب درآمده‌است که گویی با یک فیلم اولی آماتور سروکار داریم. هیچ خبری از از آن ژانلیسم و سوساں آلود همیشگی عیاری نیست و آشفتنگی در روایت درافسانه‌سیخته‌ترین شکل ممکن مخاطب‌رامی‌آزارد. فیلم درباره مرد میانسال باغبانی به نام یونس (پیمان جمشیدی) است که مسئولیت مراقبت از یک ویلای ساحلی در غیاب صاحبش (علی سرتیپی) به مدت شش ماه به او سپرده شده‌است. یونس به واسطه وسوسه‌های برادرزنش (رضا عطاران) و همسرش (ریما رامین فر) با کاره‌ر ضایت می‌دهد برادرزنش اتاق‌های ویلا را شبانه اجاره دهد تا بتواند مبلغ پدھی خود را تمین کند. این دو خط، نقطه آغازین داستان فیلم‌است. در ادامه هم قابل حدس‌است داستان حول محور چندوچون حضور مسافرها در ویلا و خرده روایت‌هایشان می‌گذرد. با این حال نه‌تنها کوچک‌ترین خبری از ظرافت و جزئی‌نگری‌های همیشگی عیاری نیست، بلکه ایرادات فاحش و آشکاری در فیلم وجود دارد که حیرت مخاطب را برمی‌انگیزد. به‌طور مثال در دو لحظه از فیلم، از نریشن برای روایت استفاده شده‌است. نریشنی که حاکی‌از این‌است گویی داستان فیلم از زاویه دید رضا عطاران روایت می‌شود. این نریشن یک‌بار در دقایق اولیه فیلم روی می‌آید و یک‌بار در سکانس پایانی و مطلقاً در طول روایت هیچ خبری از آن نیست. مضاف بر آن اساساً وقتی فیلم از زاویه دید یکی از شخصیت‌ها روایت می‌شود، منطقی‌تر آن دیتاهایی که در دسترس این شخصیت نیست را در طول روایت گنجانند. به یک معنای خستین ایراد فیلم که در اولین مواجهه مخاطب را می‌آزارد همین استفاده غیرمنطقی، نامانوس و کوتاه‌از راولی‌است. راولی که یک‌بار در آغاز می‌آید. و یک‌بار در پایان و اساساً معلوم نیست اگر صدایش از فیلم حذف شود، فیلم چه ضربه‌ای خواهد خورد؟ مساله ویلای ساحلی، زمانی بغرنج‌تر می‌شود که اندکی روی بازی‌ها متمرکز شویم. کیانوش عیاری که ما می‌شناسیم استاد مسلم گرفتن بازی‌های ژانلیستی و درخشان از بازیگرهای متوسط بود. تصور کنید چه میزان از ظرافت در بازی مهران رجیبی در سه اثر بیدارشو آرزو (۱۳۸۱)، روزگار قریب (۱۳۸۶) و خانه پدری (۱۳۸۹) وجود دارد؟ نکته جالب آنکه این سه نقش شباهت‌های انگارناپذیری با یکدیگر دارند. اما تعمق بیشتر، درایت عیاری را در هدایت بازیگر نشان می‌دهد. میزان واقعی بودن بازی‌ها چنان‌است که گویی یک ناب‌بازیگر ایفاگر این سه نقش بوده‌است. تلخ‌است که بگوییم اکنون در ویلای ساحلی، تمام انکای عیاری بر تجربه‌های موفق در سابقه کاری بازیگرانش بوده‌است. مادر ویلای ساحلی با کلیشه‌های ترین شامل بازیگران مواجه هستیم. شامل رضا عطاران روئوشنی‌تمام و کمال از یکی از شناخته‌شده‌ترین نقش‌هایش در سریال‌های، یعنی نقش ناصر در سریال «ترش و شیرین» (۱۳۸۶)، است. با همان میزان از وقاحت، فرصت‌طلبی و طمع‌کاری! شامل پیمان جمشیدی یادآور نقشش در فیلم «دینامیت» (۱۳۸۷) است. با همان فرمول تکراری مرد مذهبی، متعصب و انعطاف‌ناپذیر! و ریما رامین فر هم مجدداً نقش هم‌اساعدت در سریال پایتخت را تکرار کرده‌است. با همان و منجه‌منعناغه و سادهلوحانه. به یک معنای فیلمسازونه و نابازیگران مطلقاً چیزی به‌نقش‌ها اضافه

نکرده‌اند. قالب‌ها از قبل وجود داشته و هر سه بازیگر سه قالب شناخته‌شده خود را تکرار کرده‌اند. از شخصیت پردازی هم که مطلقاً خبری نیست. به‌طور مثال برای ما واضح نیست که رفتارهای کنترل‌گرایانه یونس (پیمان جمشیدی) حاکی از مسئولیت‌پذیری‌اش در قبال ویلاست یا برآمده از تقیدات مذهبی‌اش است؟ زادگاه و اصالت شخصیت‌ها هم کاملاً مبهم‌است. شخصیت‌ها گاهی بالحنی مشابه لحن فارسی جاری در خیابان‌های تهران حرف می‌زنند و گاهی تقلامی‌کنند از گفتار شمالی استفاده‌کنند. اساساً این حجم از ناهمخوانی و چندپارگی در بدیهی‌ترین اصول یک کار نه‌تنها فاصله‌ای شگرف با آن ژانلیسم و سوساں آلود عیاری دارد، بلکه از میانگین کیفیت سینمای ورکشته ایران هم پایین‌تر است. یکی دیگر از جنبه‌های واضح فقدان ظرافت‌های همیشگی کار عیاری به‌نحوه استفاده از شوخی‌های جنسی بازمی‌گردد. عیاری به‌طرز زخمت و ناخوشایندتی متمرکز بر شوخی‌های جنسی‌است. مقصود مطلقاً مخالفت با شوخی‌های جنسی نیست، بلکه تکرار استفاده از شوخی‌های جنسی‌است که مخاطب‌رامی‌آزارد یک شوخی چندین و چندبار استفاده می‌شود. چنانکه سویه‌های نمکینش کاملاً از بین می‌رود و هیچ‌خنده‌ای در مخاطب حاصل نمی‌شود. همین افراط در ترسیم موقعیت‌های دراماتیک هم به چشم می‌خورد. اکثر مسافران ویلا زوج‌های جوانی هستند که شناسنامه ندارند و قرار است تقابل یونس با این زوج‌ها مثلاً درام و خنده خلق‌کنند. این موقعیت هم به‌طرز اغراق‌آمیزی تکرار می‌شود. اساساً خرده روایت‌های هر کدام از این مسافرها واجد کوچک‌ترین تفاوت با یکدیگر هستند. همگی از یک جنس، تکراری و کسالت‌بار از زهی بودن فیلم از ظرافت، ریزه‌کاری و زیبایی‌شناسی که بگذریم، ساختمان درام فیلم آنقدر ساده و قدیمی‌است که تقریباً مخاطب می‌تواند آن را پیش‌بینی‌کند. تقریباً از بدو ورود آن خانواده سه نفره به ویلا و چگونگی تمرکز دوربین روی آنها مخاطب تفاوت این افراد با باقی مسافران را درمی‌یابد و می‌فهمد که احتمالاً این خانواده فرستاده صاحب اصلی ویلاست. علاوه بر این اساساً باید پرسید طنز مورد نظر عیاری در این فیلم چه بوده‌است؟ این رجعت از طنز روزمره ایرانی به رگه‌هایی از ابلهک کمدی «در نیمه دوم فیلم به چه منظور رخ می‌دهد؟ چرا پایدار نیست؟ و چرا مردم داهمین بلک کمدی هم به یک «هیج‌اند» کلیشه‌ای منتهی می‌شود؟ بنابراین حتی در چگونگی خلق طنز هم چندپارگی و ناهمخوانی وجود دارد. پایان‌بندی فیلم در عین تکراری بودن این پرسش واضح می‌کند که آیا ایده پشت فیلم یک نوع رویکرد چپ‌گرایانه مبتنی بر بازپس‌گیری ثروت از غارت‌گران است؟ یا مقصود فیلم طرح نوعی از نقد اجتماعی/ اخلاقی علیه ذات شرجویانه انسان است؟ این حجم از بی‌حوصلگی در پرداخت روایی، کارگردانی، هدایت بازی‌ها و… صرفاً مویبد همان اعتراف تلخ عیاری‌است: «ویلای ساحلی را برای پول ساختیم.» و در پایان باید پرسید آیا می‌توان فیلمساز مهم و بزرگی مثل عیاری را به خاطر ساخت ویلای ساحلی سرزنش کرد؟ فیلمسازی را که عمرش پای خلق و سوساں‌گون ژانلیسم گذشت و از طرف نهادهای حاکمیتی و نظارتی جز سانسور، خسارت‌های مادی و معنوی واجبار به قتل ژانلیسم پاسخی دریافت نکرد!

عاطفه جعفری

خبرنگار گروه فرهنگ

انگار دلش می‌خواست گمنام باشد و گمنام بماند. اما گمنامی فقط تالحنه شهادتش بود. حالا یک دنیا اسمش را شنیده‌اند؛ حاج صادق امیدزاده. تا قبل از پرتاپ موشک روز گذشته، هر جایی صحبتی می‌کرد یا کاری انجام می‌داد بدون ذکر نامش بود. انگار که اگر نامش می‌آمد، دلش رضامنی‌شد به انجام کار. از زمان جنگ هر جایی بود، به قول دوستان من منبع توفیق بود و نبودنش حتما خسران دارد. بارها نامش را در لیست ترور قرار دادند، انگار که زخم‌های زیادی به آنها زده بود که همیشه دنبال حذف نامش بودند. یک‌بار نامش را در لیست منافقان برای ترور اعلام کردند، رسانه‌های آمریکایی او را طراح عملیات بیرون راندن آمریکا از سوریه می‌دانستند و حالا دیگر شهید حاج صادق امیدزاده در بین مانیست و امید داریم خاطراتش را در این سال‌ها ثبت کرده باشد تا همه مردم مردی را بشناسند که عمرش را در راه وطن و برای وطن گذاشت. به بهانه شهادت حجت‌الله امیدوار ملقب به حاج صادق امیدزاده، که روز گذشته در حمله موشکی رژیم صهیونیستی به شهادت رسید، در این یادداشت به بخشی از خاطرات او از شهید رسول حیدری در کتاب «**»** پرداختیم.

شهید رسول حیدری را شاید بتوان از نسل اولی‌های سپاه قدس دانست؛ فردی که از آغاز در شکل‌گیری سپاه غرب کشور نقشی فعال داشت تا پیش از حمله عراق به تأمین امنیت داخلی و مبارزه با گروهک‌ها می‌پرداخت و با شروع جنگ، وظایف حساس و سنگین اطلاعاتی - نظامی را برعهده گرفت. مسئولیتی که به فراخور آن، روزهای فراوانی را در دل عراق، و به تلاش برای تشکیل گروه‌های مقاومت مردمی ضد رژیم صدام و چانه‌زنی با بارزانی و کردها گذراند؛ فعالیت‌های موفقیت‌آمیزی که تا پایان جنگ عملابعضی‌ها را از کسب توفیقی چشمگیر در مرزهای شمال غرب کشور باز داشت. شهید رسولی اگرچه با پایان جنگ راه ورود به دانشگاه پیش می‌گیرد، اما همواره مترصد فرصتی‌است برای ادامه جهاد. آغاز حملات صرب‌ها و حمایت ایران

از مسلمانان بوسنی این فرصت را برای او مهیا می‌کند. این می‌شود تعبیر خوابی که چند سال قبل در کردستان دیده بود، اینکه «در سرزمینی غریب، رهبر مردمی غریب شده…» و محمد (هم‌رزش) به او گفته بود تعییرش شهادت در کشوری غریب‌است.

حالا بوسنی او را به آرزویش رساند.

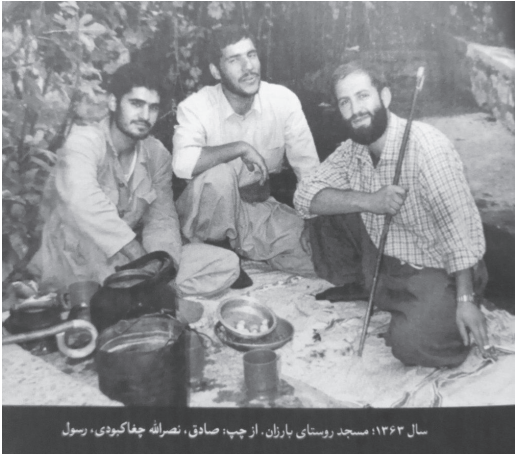
در بخشی از این کتاب شهید حجت‌الله امیدوار یا همان حاج صادق روایت‌هایی را از شهید حیدری دارد که در جای خودش شنیدنی‌است.

حاج صادق در بخشی از این خاطرات می‌گوید: «این‌بار قرار بود رسول با گروهی از اعضای حزب‌الدعوه برای مذاکرات گسترش همکاری با یکی از مناطق مهم کردنشین به ما موریت برود. قبل از او عده‌ای برای شناسایی رفتند. مسئولیت این تیم با رسول بود، هم از نظر فراهم کردن امکانات و هم اطلاعات. مرحله اول استقرار بارزان بود شهر کوچک خالی از سکنه و زادگاه ملا مصطفی در خانه‌ای که خودشان با

چوب درخت ساخته بودند.

رسول و گروهش برنامه روتین داشتند و از ارتباطاتی که با روحانیون مقرشان برقرار می‌کردند، به ما موریت‌های طولانی‌مدت می‌رفتند. طبق یک توافق قرار بود صحبت‌هایی داشته باشند. ما موریت شان ۱۸ روزی طول می‌کشید چون روستا به روستا می‌رفتند و همش هم پیاده بودند. در آن ما موریت از ایرانی‌ها من و رسول بودیم و از آنها هم چند مسئول‌شان. نمی‌خواستیم که آنها بدانند ایرانی هستیم. به یکی از روستاها رسیدیم و به دلیل خستگی خواستیم استراحت کنیم. نشستیم. یکی از بچه‌های حزب‌الدعوه هم طرف دیگر نشستند و دو داشت با اسلحه‌اش بازی می‌کرد. یک باره دیدم چهار تیر شلیک شد. تیرها به در و دیوار خورده بود و یکی از آنها کمانه کرده بود به سمت رسول، تیر به باسن رسول خورده بود. همه دستپاچه شده بودیم از روستا قاطری آوردند و رسول را به رو خواباندم روی قاطر، نمی‌توانست بنشیند. باید بر می‌گشتیم با این وضعیت دیگر ادامه راه ممکن نبود.»

در بخش دیگری از کتاب آمده‌است که ما موریت آن شب به حاج صادق واگذار شد: «آن شب یکی از سخت‌ترین شب‌های ما موریت مان بود. قرار شد برگردند اما

سال ۱۳۴۲، مسجد روستای بارزان. از چپ، صادق، نصرالله چاه‌کبودی، رسول

از چپ، صادق، نصرالله چاه‌کبودی، رسول

استفاده برنده جایزه ادبی ژاپن از هوش مصنوعی جنجال به پا کرد

کودان در سخنرانی پذیرش خود فاش کرد که بخشی از کتاب توسط چت جی‌پی‌تی نوشته شده‌است. به گزارش ژاپن تایمز، کودان گفت: «این رمان با استفاده کامل از هوش مصنوعی مولد مانند چت‌جی‌پی‌تی نوشته شده و احتمالاً حدود ۵ درصد از کل متن به صورت مستقیم از هوش مصنوعی مولد استفاده کرده‌است. من دوست دارم برای ابراز خلاقیت خود با آنها درست کار کنم.» ژاپن تایمز روز جمعه گزارش داد که واکنش رسانه‌های اجتماعی به این امر سریع و خشن بود و بسیاری از نظردهندگان نگرانی خود را در مورد اینکه اگر هوش مصنوعی اجازه رقابت برای جوایز برتر را بپسندد، آینده ادبیات چه خواهد شد ابراز کردند. استفاده از هوش مصنوعی مولد در زمینه‌های خلاقانه هنوز به شدت بحث‌برانگیز است و دلیل اصلی آن این‌است که چنین سیستم‌هایی با استفاده از مجموعه عظیمی از آثار نویسندگان دیگر آموزش دیده‌اند. سیستم‌های هوش مصنوعی می‌توانند متونی را که به صورت عمده در اختیار دارند، از جمله اطلاعات شخصی افراد واقعی را که از اینترنت استخراج شده‌اند، بازگردانی کنند.

برنده جایزه ادبی ژاپن اعتراف کرد برای نوشتن کتابش از هوش مصنوعی استفاده کرده و موجب شکل‌گیری یک جنجال حول محور این کتاب شد. ری کودان، نویسنده ژاپنی به‌تازگی جایزه معتبر آکوتگاوارا را دریافت کرده و بلافاصله اعلام کرد که از «چت‌جی‌پی‌تی» برای نوشتن حدود ۵ درصد از رمان خود استفاده کرده‌است. ری کودان، برنده ۳۳ ساله جایزه برتر ادبیات ژاپن، روز چهارشنبه این مساله را فاش کرد و گفت از چت جی‌پی‌تی برای نوشتن بخشی از کتابش استفاده کرده‌است. کودان این هفته جایزه معتبر آکوتگاوارا را برای رمان علمی تخیلی «بسج همدردی توکیو» برد که درباره برج بلند یک زندان و دزیرگیرنده مطالبی پیرامون هوش مصنوعی‌است. طبق گزارش‌ها، داوران رمان کودان را «قریباً بی‌نقص» خواندند.

جایزه آکوتگاوارا برترین جایزه ادبیات ژاپن است و هر شش ماه به نویسندگان نوظهور اعطا می‌شود. جایزه ناتوکی هم به نویسندگان معتبر داستان‌های عامه پسند تعلق می‌گیرد. این برد یک امکان بزرگ برای برنده ایجاد می‌کند و برندگان معمولاً توجه رسانه‌ها رویه‌رو می‌شوند.

فرهنگستان

فرهنگ

یکشنبه اول بهمن ۱۴۰۲

شماره ۴۰۶۳

WWW.FDN.IR

FARHIKHTEGADAILY

۱۳